

Sohaga oid matnlarni tarjima qilishdagi muammolar

Xamdamova Afruzaxonim – 2-kurs talabasi

Maxsus pedagogika fakulteti

Ilmiy rahbar: Tilyaxodjaeva Fazilya Muxamedjanovna

Fakultetlararo tillar kafedrasi dotsenti

fazilya_t@rambler.ru

<https://orcid.org/0000-0002-4613-5213>

АННОТАЦИЯ

Ushbu maqolada tarjimani bugungi kundagi o'zni, sohaga oid matnlarni tarjima qilish zamonaviy usullaridan elektron lug'at, google tarjimon mashinaviy tarjima(MT) va uning yutug'li va kamchilik tomonlari yoritilgan.

Kalit so'zlar:

Tajriba, matn, bilim, lug'at, jarayon, atamalar, ko'nikma

KIRISH

2021yili Vazirlar Mahkamasi huzurida tashkil qilingan Xorijiy tillarni o'rganishni ommalashtirish agentligining asosiy vazifalaridan biri:“davlat tilidan xorijiy tillarga va xorijiy tillardan davlat tiliga professional tarjima qilish uslubiyotlarini yaratish hamda ushbu yo'nalishda mutaxassislarning malakasini oshirishda ko'maklashish”dir.[2] Shu vazifani xayotga tadbiq etish maqsadda 2023-2024 o'quv yilidan boshlab Qo'qon davlat pedagogika institutida uchun ingliz tilini professional faoliyatda foydalanish uchun o'rgatish boshlandi.

Buning uchun silabuslarda xar bir yonalish uchun mahsus matnlar tayorlandi. Albatta o'qituvchilar uchun bu ancha qiyin bo'ldi, chunki o'zi tushunmagan sohani talabalarga o'zga tilda yetkazish murakkab ish.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Tarjima insoniyat kundalik hayotining ajralmas qismidir. Ilgari u madaniy, diniy g'oyalar, badiiy va ilmiy asarlarni targ'ib qilishga hissa qo'shgan. Bugungi kunda tarjima odamlarning kelib chiqishi va yashash mamlakatidan qat'i nazar, sohaga oid axborot almashish va muloqot jarayonining muhim qismidir. Ma'lumki, tarjima tillararo muloqotga to'siq bo'lgan joyda paydo bo'ladi.

Tajriba ko'rsatadiki, so'z yodlashni eng oson yoli o'rganilayotgan chet tilida ko'proq o'qishdir. Ingliz tilini o'rganayotganda talabalar uchun zarur bo'lgan sohaga oid matnlarni, ҳеч қандай аҳамиятга эга бўлмаган матнларни ўқигандан кўра интернетдан sohasiga oid matnlarni yoki kitoblarni va jurnallarni o'qish foydali deb topaman. Chet tilida har kuni matn o'qiganimizning yana bir foydasi shundaki, o'rgangan grammatik mavzularimizni matnda ishlatilganligini ko'rib grammatik bilimlarimizni yanada mustahkamlab boramiz.

Qiyinchiliklar:

1. Yuklangan lug'tlardan matnning ma'nosiga mos tarjima topish.
2. Talabalarni o'z sohasini ona tilidagi bilimlarini yaxshi bilish.
3. Grammatik shaklini to'g'ri tarjima qilish.

Natijada quyidagi gapda:

Traditionally, the disease is classified according to severity...

'Severity' so'zini google tarjimonga asoslanib talaba quyidagicha tarjima qiladi:

An'anaviy ravishda kasallik zo'ravonlik darajasiga qarab tasniflanad...

The traditional degree of severity is divided into the following...

An'anaviy zo'ravonlik quyidagilarga bo'linadi: debillik

Albatta bu gaplarda hech qanday 'zo'ravonlik' haqida gap ketmaydi.

In 1959, M.S. Pevzner proposed a classification, a typology of states, in which she noted three forms of a defect:

Bu gapdagi state soʻzini yana google tarjimaga ishonib talaba gapda quyidagicha tarjima qiladi:

1959 yilda M. S. Pevzner davlatlarning tasnifi, tipologiyasini taklif qildi.

Albatta lugʻatda *state* soʻzining maʼnolaridan biri ‘*davlat*’, lekin bu matnda davlat haqida emas, balki bolalarni kasalligining ‘*holati*’ haqida gap ketyapdi.

Quyidagi muammolar tufayli atamalarni tarjima qilish qiyin vazifa boʻlishi mumkin:

1. Madaniy farqlar: Turli madaniyatlarda atamalar turli maʼnolarga ega boʻlishi mumkin va toʻgʻridan-toʻgʻri tarjima har doim ham mos kelmasligi mumkin. Misol uchun, ingliz tilidagi ‘yuz’ atamasi ham odamning boshining old tomoniga, ham uning obroʻsiga yoki ijtimoiy mavqeiga ishora qilishi mumkin, lekin baʼzi tillarda bu maʼnolar turli soʻzlarni talab qilishi mumkin.

2. Texnik til: Tibbiyot, huquq yoki muhandislik kabi texnik sohalarda qoʻllaniladigan atamalarni toʻgʻri tarjima qilish qiyin boʻlishi mumkin, chunki ular koʻpincha boshqa tilda osonlikcha yetkazilmaydigan aniq maʼnolarga ega

3. Neologizmlar: Turli sohalarda doimiy ravishda yangi atamalar yaratilmoqda va maqsadli tilda ekvivalent atama boʻlmasligi mumkin. Bunday hollarda tarjimonlar yangi atama oʻylab topishi yoki maʼnoni yetkazish uchun tavsiflovchi iboradan foydalanishi kerak boʻladi.

4. Idiomatik iboralar: Idiomatik yoki majoziy maʼnoga ega boʻlgan atamalarni tarjima qilish qiyin boʻlishi mumkin, chunki tom maʼno boshqa tilda maʼnoga ega boʻlmasligi mumkin.

5. Noaniqlik: Ayrim atamalar bir nechta maʼnoga ega boʻlishi mumkin va tarjimon atama ishlatilayotgan kontekstga qarab toʻgʻri maʼnoni aniqlashi kerak.

Tahlil va natijalar (Analysis and results)

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki ilmiy va texnik matnlarni tarjima qilish jarayonida quyidagi talablarga amal qilinishi lozim:

- ✧ tarjima ekvivalentiga,
- ✧ tarjima aniqligiga,
- ✧ tarjima ma'lumotlar sifatiga,
- ✧ tarjima mantiqiyiyiligiga va
- ✧ uning yoritilish sifatiga.

Sohaga oid matn sifatli tarjimaga ega bo'lishi uchun, tarjimon quyidagi bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishi lozim: chet tili nazariyasi, tilning fonetikasiga, leksikasiga va grammatik tuzilishi haqida bilimga ega bo'lishi lozim.

Ilmiy va texnik matnlarni tarjima qilish xususiyatlar ko'nikmasi amalyotiga lingvistik amaliy bilimlardan

tarjima usullari,
transformasiya,
so'zlar ekvivalentini almashtirish ko'nikmasi,
so'zlar qo'shish ko'nikmasi,
atamalar bilan tasvirlash ko'nikmasi
va hokozo.

Matnni tarjima qilish jarayonida gap mazmuni va jummalarni ishlata olish ekstralingvistik bilim va qobiliyatiga ega bo'lish lozim (bunda maxsus ilmiy – texnik matnni tarjima qilishda yetarli ma'lumotlarga ega bo'lish talab qilinadi). Eng asosiy qiyinchiligi tarjimada bilinmas muammolardan biri bu tarjimon “ilmiy tarjima” nima ekanligini to'liq tushunchaga ega bo'lmaslik. Ilmiy tarjimani muvofaqiyatli bajarish uchun, uni boshqa tarjima turlaridan farqi nimada ekanligini tarjimon tasavvurga ega bo'lishi shart.

Qayta ko'rib chiqish tarjimon tajribasiga yoki matnning xususiyatiga bog'liq bo'lishi mumkin. Tarjima agentliklarida revizionerlar tahlil qilish uchun yollanishi mumkin, ammo freelancer o'z ishlarini qayta ko'rib chiqish kerak. Farmasevtik matnda, qonunlarga qarab, qayta ko'rib chiqishni talab qiladi, chunki asl matndagi ma'lumotlar noto'g'ri tarjima qilganda zarar yetkazishi mumkin. Shuningdek, tarjima agentliklari tomonidan qo'llanilishi mumkin bo'lgan ba'zi uslubiy qo'llanmalar bo'lishi mumkin, ularga rioya qilish kerak. [13] Texnik yozuvning maqsadi, qanday qilib bir narsani qilishni tushuntirishdir. Texnik tarjima shunga o'xshashdir, ammo u qandaydir biron qanday qilib biron bir narsani qanday amalga oshirishini tushuntirishga harakat qiladi.

Sohaga oid matnlarni tarjima qilishni talabalar ko'pincha mashinaviy tarjima (MT) yoki kompyuter yordamida bajaradi. Ushbu tarjima usuli inson yordamisiz manba tilidan tarjima tiliga tarjimalarni yaratish uchun turli xil kompyuter dasturlaridan foydalanadi. Mashinada tarjima qilishning turli usullari mavjud. Bepul qidiruv tizimlari ko'rinishidagi ko'plab mashina tarjimonlari internetda mavjud, lekin tarjima to'g'ri bo'lishi uchun talaba o'z sohasini yaxshi bilib sohaga oid so'zlarni to'g'ri tarjima qilaolishi kerak.

XULOSA

Asosiy maqsad ingliz tilida yozilgan sohaga oid matnlarni va so'zlarni to'g'ri tushunaolish va ingliz tilida sohaga oid maqola yoki tazislar yoza olishni o'rgatish. Buning uchun:

Yangi matn o'qishdan oldin talabalarning avvalgi olingan bilim va ko'nikmalarini faollashtirish uchun og'zaki nutq bo'yicha mashqlar va topshiriqlarni ishlab chiqish. Mazkur maqolamiz professional tarjima usullarini yaratishda qol keladi degan umiddamiz.

ADABIYOTLAR

1. ON MEASURES FOR EFFECTIVE ORGANIZATION OF PROMOTION OF LEARNING FOREIGN LANGUAGES <https://lex.uz/docs/-5431845>

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti SH. Mirziyoevning «Oliy Ta’lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida»gi qarori Toshkent sh., 2017 yil 20 aprel, PQ-2909-son

3. Alimsaidova Sayyora Amideevna. "Historical and literary texts as the basis for teaching a non-native language." Current research journal of pedagogics 2.10 (2021): 204-208.

4. Тиляходжаева, Ф. М. (2016). Проблемы использования машинного перевода в вузах Узбекистана. In Актуальные проблемы филологии (pp. 74-77).

5. Israilova G.M. Analysis of the synonymic rows of the verb “see”. December 2022. Journal of Positive School Psychology.

6. TILYAXODJAYEVA, F. (2022). EFFECT OF THE STYLISTIC MEANS IN THE SHORT STORIES (ON THE EXAMPLE OF SHORT STORIES BY P SHYUT).

7. Mukhammadjon Solijonov. Linguistic and extralinguistic factors forming the conceptual field of parables. International journal of social science & interdisciplinary research (2022): Pp. 414-417.

8. Solijonov Mukhammadjon. Basics of linguocultural analysis of literary text. International Journal of Early Childhood Special Education. Vol 14, Issue 07 2022. – Pp. 2197-2201.

9. Muhamedjanovna, Tilyakhodzhaeva Fazilya. "FROM THE EXPERIENCE OF USING THE CLIL METHODOLOGY IN

UZBEKISTAN." *ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEW* ISSN: 2319-2836 Impact Factor: 7.603 11.12 (2022): 249-255.

10. Назаренко О. С. Анализ ошибок студентов при переводе письменных текстов //Lingua mobilis. – 2012. – №. 1. – С. 134-137.

11. Степанова, М. М. Анализ переводческих ошибок в подготовке преподавателей перевода / М. М. Степанова // Дидактика перевода: материалы научной конференции / Под ред. проф. В.Н. Базылева. – М.: Гос. ИРЯ им. А.С. Пушкина, 2010.

12. Tilyakhodzhaeva F. M. Some Problems of the Use of Authentic Texts in a Foreign Language Lessons in the Uzbek Audience //Miasto Przyszłości. – 2022. – Т. 30. – С. 319-320.

13. Tilyakhodzhaeva F. M. FORMATION OF NATIONAL SELF-CONSCIOUSNESS OF STUDENTS IN THE CLASSROOM OF A FOREIGN LANGUAGE //INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429. – 2022. – Т. 11. – №. 09. – С. 288-291.

14. ТИЛЯХОДЖАЕВА Ф. М., МАРИПОВА Х. ПРОЕКТ" EARLY ENGLISH AT SCHOOL IN UZBEKISTAN" //БУДУЩЕЕ НАУКИ-2015. – 2015. – С. 407-409.